

Výzkumné téma: Narušená komunikační schopnost u dětí školního věku

Výzkumný problém: Vzdělávání žáků se specificky narušeným vývojem řeči na základních školách v prostředí českého a švédského školství.

Výzkumná otázka: Jaké postupy, přístupy a metody se využívají ve vzdělávání žáků se specificky narušeným vývojem řeči na základních školách v České republice a ve Švédsku?

Úvod:

Narušená komunikační schopnost, především specificky narušený vývoj řeči (u nás používaný termín vývojová dysfázie) je velice složitá problematika z hlediska etiologie, symptomatologie a následně i diagnostiky. Tento druh narušené komunikační schopnosti zasahuje rozvoj celé osobnosti a má negativní dopad nejen na rozvoj komunikačních schopností postiženého jedince, ale také na emocionální a volní sféru. Z výše uvedeného vyplývá, že tato porucha má nemalý vliv nejen na komunikaci a vzdělávání, ale výrazně ovlivňuje běžný život, profesní orientaci i uplatnění jedince ve společnosti.

Cíl výzkumu:

Cílem výzkumného šetření je zjistit a především objasnit, jaké přístupy, postupy a metody se využívají ve vzdělávání jedinců se specificky narušeným vývojem řeči na základních školách v českém a švédském školství. Výzkum bude dále zaměřen na zjištění úspěšnosti zavedených změn ve vzdělávání takto postižených jedinců a také na nejvíce využívané postupy, přístupy a metody v praxi.

Hlavní výzkumná otázka: Jakými způsoby jsou žáci se specificky narušeným vývojem řeči vzděláváni u nás a ve Švédsku?

Vedlejší výzkumná otázka č. 1: Jaké postupy se využívají ve vzdělávání žáků s vývojovou dysfázií na základních školách u nás a ve Švédsku?

Vedlejší výzkumná otázka č. 2: Jaké přístupy se využívají ve vzdělávání žáků s vývojovou dysfázií na základních školách u nás a ve Švédsku?

Vedlejší výzkumná otázka č. 3: Jaké metody se využívají ve vzdělávání žáků s vývojovou dysfázií na základních školách u nás a ve Švédsku?

Volba výzkumné strategie:

Za výzkumnou strategii bude pro výzkumné šetření zvolena jako stěžejní kvantitativní metoda a s velkou pravděpodobností bude využita i metoda kvalitativní. Kombinace obou metod bude vybrána především z důvodu jazykové bariéry, neboť část výzkumu bude probíhat mimo území České republiky, a to ve Švédsku. Za kvantitativní metodu bude zvolen nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce a jako kvalitativní metoda bude využito pozorování, které bude sloužit k doplnění získaných informací pomocí dotazníkového šetření.

Teoretická hypotéza: Narušená komunikační schopnost ovlivňuje proces edukace jedince.

Pracovní hypotéza 1: Žáci se specificky narušeným vývojem řeči pokazují horší výsledky ve vzdělávání než děti intaktní.

Pracovní hypotéza 2: Metody švédského školství využívané ve vzdělávání jedinců s vývojovou dysfázií jsou více propracované než metody českého školství.

Pracovní hypotéza 3: V České republice je ve vzdělávání jedinců se specificky narušeným vývojem řeči více využívána skupinová forma logopedické intervence než ve Švédsku.

Konceptualizace:

Specificky narušený vývoj řeči (vývojová dysfázie) je narušení komunikační schopnosti, ke kterému dochází poškozením raně se vyvíjející centrální nervové soustavy. Jedná se o postižení různé etiologie, které zasahuje tzv. řečové zóny vyvíjejícího se mozku a může se projevat sníženou schopností až neschopností verbálně komunikovat i když podmínky pro vytvoření této schopnosti jsou přiměřené.

Operacionalizace:

Indikátor 1: poškození CNS

- neurologické vyšetření
- psychologické vyšetření
- vývoj dítěte od narození
- foniatrické vyšetření

Indikátor 2: snížená schopnost až neschopnost verbální komunikace

- narušení motoriky orofaciální oblasti
- přidružené postižení

Indikátor 3: přiměřené podmínky

- patologie v neurologickém nálezu
- výskyt narušené komunikační schopnosti v rodině
- dostatek podnětů ke komunikaci
- výskyt sluchového postižení
- úroveň intelektu

Metoda sběru dat:

Pro sběr dat výzkumného šetření bude nejprve zvolena metoda nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce, který bude z českého jazyka přeložen do anglického a následně do švédského jazyka. Tento dotazník bude osobně doručen pedagogickým pracovníkům na předem dohodnuté pracoviště, kde je možné nalézt jedince se specificky narušeným vývojem řeči. Po vyhodnocení dotazníku bude s velkou pravděpodobností provedeno pozorování, které bude zaměřeno na stěžejní oblasti důležité pro upřesnění a podložení získaných informací.

Za výzkumnou populaci pro výzkumné šetření budou zvoleni žáci příslušné instituce, ze kterých poté bude metodou náhodného výběru zvolen výzkumný vzorek pro provedení pozorování, kterým, jak bylo zmíněno výše, budou podloženy stěžejní informace získané z dotazníkového šetření prováděného mezi pedagogickými pracovníky příslušné instituce.

Úryvek z dotazníkového šetření:

Dobrý den,

jmenuji se Jana Kučerová a jsem studentkou speciální pedagogiky Masarykovy univerzity v Brně v České republice. Touto cestou bych Vás ráda požádala o spolupráci na výzkumné části mé diplomové práce, která se zaměřuje na problematiku specificky narušeného vývoje řeči a jeho vliv na vzdělávání žáků základních škol. Chtěla bych Vás poprosit o zodpovězení níže uvedených otázek. Ujišťuji Vás, že dotazník je anonymní a získané údaje se nikde jinde než v mé práci neobjeví.

Děkuji za spolupráci a věnovaný čas na vyplnění tohoto dotazníku.

1. **Kolik máte ve třídě dívek?**
2. **Kolik máte ve třídě chlapců?**
3. **Vyskytuje se u vašich žáků narušená komunikační schopnost?** ANO x NE
 Pokud ano, jaká
4. **U kolika děvčat a chlapců se vyskytuje nějaký druh narušené komunikační schopnosti?**
 - a) počet dívek:
 - b) počet chlapců:
5. **U kolika žáků vaší třídy byl lékařsky (neurolog, logoped, foniatr, psycholog apod.) potvrzen specificky narušený vývoj řeči (vývojová dysfázie)?**
6. **Při výuce čtení a psaní spíše využíváte metodu:**
 - a) analyticko - syntetickou
 - b) globální
 - c) genetickou
 - d) jinou (prosím uveďte)
7. **Ve výuce nejvíce využíváte:**
 - a) pouze mluvené slovo
 - b) mluvené slovo a obrázkový materiál
 - c) mluvené slovo a interaktivní tabuli
 - d) jiné (prosím uveďte)
8. **Máte ve všech ročnících zahrnutou hodinu „logopedická intervence“?** ANO x NE
 Pokud ANO, jedná se o formu:
 - a) individuální
 - b) skupinovou
 - c) obě nabízené možnosti (prosím uveďte, která forma je více využívána)

.....
Pokud **NE**, prosím uveďte proč a dále jakou formou se u vás zajišťuje logopedická intervence:

.....
.....
.....

9. **Postupujete ve vzdělávání vašich žáků se specificky narušeným vývojem řeči podle rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání?** ANO x NE

Pokud **ne**, podle jakého rámcově vzdělávacího programu nebo osnov apod. vaše žáky vzděláváte?

.....
.....

10. **Využíváte při logopedické intervenci mechanické pomůcky?** ANO x NE

Pokud **ano**, jedná se o (lze označit více možností):

- a) sonograf
- b) spektograf
- c) indikátory
- d) rotavibrátor
- e) jiné (prosím uveďte):

.....
Pokud **ne**, uveďte prosím důvod a vypište jaké pomůcky využíváte:.....

.....
.....

Možné praktické a etické problémy:

Jedním z praktických problémů, se kterým by bylo možné se setkat v průběhu výzkumného šetření, je že se nepodaří dotazník z anglického jazyka přeložit do jazyka švédského, tak aby zůstal zachován význam a obsah položek v dotazníku. Následně by mohly nastat obdobné obtíže s překladem odpovědí v dotazníku ze švédštiny do češtiny. Z kategorie

etických problémů by mohla být neochota personálu dané instituce odpovídat na otázky a případně nechat provést pozorování vybraných jedinců.

Seznam relevantní literatury:

BISHOP V.M., D.: What causes specific language impairment in children? *Current directions in psychological science* [online]. 2006, vol. 15, no. 5, p. 217 - 221. [cit. 2010-4-29] Available from Word Wide Web: <<http://cdp.sagepub.com/content/15/5/217>>

DLOUHÁ, O.: *Vývojové poruchy řeči*. Praha: UNITISK, 2003. ISBN 80-239-1832-X

DVOŘÁK, J.: *Vývojová fonologická porucha*. Žďár nad Sázavou: Logopedia clinica, 2003. ISBN 80-902536-4-4

KLENKOVÁ, J.: *Logopedie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1110-9

LOVE, R., WEBB, W. G.: *Mozek a řeč*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-464-9

MIKULAJOVÁ, M.: *Diagnostika narušeného vývoje řeči*. In LECHTA, V. a kol.: Diagnostika narušené komunikační schopnosti. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-801-5

MIKULAJOVÁ, M., KAPALKOVÁ, S.: *Terapie narušeného vývoje řeči*. In LECHTA, V. a kol.: Terapie narušené komunikační schopnosti. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-961-5

MIKULAJOVÁ, M., RAFAJDUSOVÁ, I.: *Vývinová dysfázia: špecificky narušený vývin reči*. Bratislava: vlastním nákladem, 1993. ISBN 80-900-4450-6

SPEAR-SWERLING, L. *Specific language impairment*. [online]. c2006. [cit. 2011-4-30]

Available from Word Wide Web:

<http://www.ldonline.org/spearswerling/Specific_Language_Impairment>

ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, J.: *Klinická logopedie*. Prah: Portál, 2003. ISBN 80-7178-546-6